

Adriana Rapca

TERRORYZM JAKO CZYNNIK KSZTAŁTUJĄCY WSPÓŁCZESNĄ PRZESTRZEŃ ZURBANIZOWANĄ

Streszczenie

Artykuł zawiera rozpatrzenie problematyki terroryzmu z punktu widzenia kształtowania współczesnej przestrzeni zurbanizowanej jako tkanki odpornej. Badania zostały przeprowadzone w celu znalezienia rozwiązań dotyczących zasad projektowych dla miast odpornych. Wykorzystywanymi metodami badawczymi były: badania dokumentów oraz literatury, a także studia przypadków. Artykuł przybliża znaczenie pojęcia terroryzmu oraz problematykę związaną z jego definiowaniem, przedstawia początki istnienia tego zjawiska, wraz z jego ramową genezą, a także ukazuje strategię i taktykę ponowoczesnego terroryzmu. Ponadto w pracy ukazano oraz porównano rozwiązania antyterrorystyczne zastosowane w miastach, a także różnice między zabezpieczeniami antyterrorystycznymi wykorzystywanymi przez Amerykanów oraz przez Europejczyków. Dodatkowo w końcowej części artykułu przedstawione zostały formy ochrony antyterrorystycznej, jakimi dysponują Polacy. Wskazano również, jakie kwestie problematyczne wiążą się z tym tematem. Zakończenie artykułu podsumowuje analizy i badania zawarte we wszystkich częściach pracy oraz podkreśla, jak istotne jest zaplanowanie rozwiązań antyterrorystycznych w taki sposób, aby wkomponowywały się w przestrzeń publiczną miasta, jednocześnie tworząc w ten sposób przestrzeń bezpieczną dla jej użytkowników. Ponadto zwraca uwagę na to, aby w przyszłości wyciągać wnioski z doświadczeń i rozwiązań projektowych innych miast europejskich bądź światowych.

Słowa kluczowe: ataki terrorystyczne, zabezpieczenia antyterrorystyczne, stalowe pierścienie, Plan Urbanistyczny Zabezpieczenia Stolicy, mała architektura.

TERRORISM AS A FACTOR SHAPING CONTEMPORARY URBAN SPACE

Abstract

The article examines the issue of terrorism from the point of view of shaping contemporary urban space as a resistant space. Research was conducted to find solutions for design principles for resilient cities. The research methods were urban analysis, document and literature studies, as well as case studies. The article introduces the meaning of the concept of terrorism and the issues related to its definition, presents the beginnings of the existence of terrorism along with the framework genesis of the phenomenon, as well as presents the strategy and tactics of post-modern terrorism. In addition, the article presents and compares anti-terrorism solutions in cities, as well as the differences between anti-terrorism safe

guards used by Americans and Europeans in urban space. In addition, the final part of the article contains a reference to the current situation in Poland, which is a presentation of what forms of anti-terrorism protection Poles have and what are the problematic issues related to this topic. The end of the article summarizes the analysis and research contained in all parts of the work and emphasizes the importance of planning anti-terrorism solutions in such a way that they blend into the public space of the city, thus creating a safe space for its users. In addition, it draws attention to drawing lessons from the experience and design solutions of other European or global cities.

Keywords: terrorist attacks, anti-terrorist security, The Rings of Steel, Urban Protection Plan for the Capital, street furniture.

Wstęp

W dobie postępu cywilizacyjnego oraz prężnie rozwijających się nowoczesnych technologii coraz częściej staramy się szukać rozwiązań zmierzających do zwiększenia naszego bezpieczeństwa zarówno w przestrzeni publicznej, jak i prywatnej. W dziedzinie nauki, jaką jest urbanistyka, dbałość o bezpieczeństwo przejawia się w kształtowaniu miasta jako tkanki odpornej, czyli będącej w stanie niepodatności na działanie niekorzystnych czynników zewnętrznych. W dzisiejszych czasach zapewnienie odporności wynika nie tylko z coraz silniej występujących zagrożeń naturalnych, ale również zagrożeń antropogenicznych. Terroryzm należy do tej ostatniej grupy zagrożeń i jest nieoczywistym czynnikiem wpływającym na miasta, szczególnie w naszym kraju, ze względu na rzadkość jego występowania. Tezę tę potwierdza wąski zasób polskojęzycznej literatury na ten temat. Celem artykułu jest przeanalizowanie istotnych z punktu widzenia miast aspektów terroryzmu, jego wpływu na współczesne metropolie, a także nakreślenie zabezpieczeń antyterrorystycznych stosowanych w Polsce. Badania przeprowadzono poprzez przestudiowanie literatury oraz obowiązujących dokumentów, a także studium przypadków terroryzmu na świecie.

Pojęcie terroryzmu nie posiada jednej uniwersalnej definicji ze względu na kontrowersje związane z rozumieniem jego istoty. Wynika to z problematyki znalezienia źródła przemocy, mianowicie odpowiedzi na pytanie: „Czy terrorystą nazywamy człowieka, który odmawia bycia zastraszanym, czy terrorystą nazywamy władze państwa, które go zastraszają?” W większości definicji pojawia się jednak opinia: „terroryzm oznacza użycie lub groźbę użycia przemocy; metodę walki lub strategię osiągania pewnych celów; jego dążeniami jest zastraszenie państwa poprzez ofiary; jest on bezwzględny i niezgodny z normami humanitarnymi, a rozgłos jest istotnym składnikiem strategii terrorystycznej”. Termin *terror* z języka łacińskiego oznacza strach, przerażenie i straszną wieść, natomiast czasownik *terrere*, pochodzący również z łaciny, tłumaczy się jako zastraszać. Stosowanie terroru oznacza więc zastraszanie tego, kogo uznaje się

za przeciwnika. Jest to wyjaśnienie zgodne ze starożytnym przysłowiem chińskim: „Zabij jednego, przeraż dziesięć tysięcy.”¹.

Najstarszym w historii przykładem ruchu terrorystycznego była żydowska sekta religijna Sicari, która działała w latach 66-73, zwalczając na Bliskim Wschodzie zwolenników współpracy z Imperium Rzymskim. Dominował wówczas religijny mistycyzm, zgodnie z którym prowadzona walka uważana była za szczytne powołanie i poświęcenie, a wszelkie czyny popełniane w imię tej walki były uznawane za cnotę. Historia zna również szyicką sektę asasynów, walczącą z ówczesnymi władcami sunnickiego kalifatu, której członkowie z kolei nigdy nie atakowali swoich wrogów wprost. Zawsze za pomocą sztyletu działali skrycie i przebiegle, budząc strach i przerażenie u przeciwników. Po morderstwie nie próbowali uciec, gdyż ich idea głosiła gotowość na śmierć i była najsilniejszym dowodem ich wiary. Ideologia oraz przemoc są więc charakterystyczne dla terroryzmu oraz głęboko zakorzenione w jego historii.

1. Terroryzm nowoczesny i terroryzm „nowej ery”

Znany nam obecnie terroryzm, początkowo przejawiał się w działalności anarchicznej i rewolucyjnej, natomiast po roku 1937 działania terrorystyczne zastosowano na dużą skalę w walkach narodowo-wyzwoleńczych w Izraelu i Palestynie oraz walkach separatystycznych prowadzonych przez IRA² i ETA³. Analizując istotę pojęć terror oraz terroryzm, w pierwszym z nich doszukujemy się skojarzenia z władzą, która w celu osiągnięcia wyznaczonych sobie zamierzeń łamie, najczęściej niezwykle okrutnymi środkami, wszelkie oznaki sprzeciwu jednostek. Natomiast drugie pojęcie zdaje się definiować pewnego rodzaju oręż, które słabi kierowali przeciw silnym. Współcześnie niemal najistotniejszą przyczyną tak szybko rozwijającego się terroryzmu jest spór kulturowy pomiędzy globalnym oddziaływaniem gospodarki wolnorynkowej i ideologii liberalnej a odmiennymi kulturowo oraz religijnie tradycjami i światopoglądom. Konflikt ten najsilniej uwypuklił się w relacjach pomiędzy „światem arabskim”, a inwazją szeroko pojmowanej, zachodniej (szczególnie amerykańskiej) kultury i stylu życia. W dzisiejszych czasach terroryzm ma dwa zasadnicze cele: pierwszym jest przerażenie i zdestabilizowanie wroga, drugim – poderwanie do walki wszelkich niezdecydowanych umysłów „prawdziwych” muzułmanów, gdyż

¹ Aleksandrowicz T., *Terroryzm międzynarodowy*, wyd. drugie, Warszawa 2015, s. 15.

² Irlandzka Armia Republikańska (IRA) to tajna irlandzka organizacja wojskowa powstała w wyniku fuzji Irlandzkich Ochotników z Irlandzką Armią Obywatelską w 1916 roku. Do 1921 roku jej celem było wyzwolenie Irlandii spod rządów brytyjskich, a od 1921 roku zjednoczenie Irlandii Północnej i Irlandii.

³ ETA to separatystyczna organizacja terrorystyczna hiszpańskich Basków, która istniała w latach 1959–2018. Celem ETA było utworzenie niepodległego państwa baskijskiego składającego się z hiszpańskiej i francuskiej części Kraju Basków oraz prowincji Nawarra. Organizacja odrzucała hiszpańskie rządy i dyskredytowała je jako kolonialne.

są one głównymi celami Al-Kaidy⁴ oraz ISIS⁵. Terrorysty nie mają zamiaru porozumiewać się z globalnymi ludźmi Zachodu, lecz chcą ich zastraszyć najbardziej przerażającą bronią, czyli nieustanną groźbą ataku, płynącą z bliżej nieznanych źródeł. Paradoksalnie, współczesne media, będące największym motorem napędowym globalizacji, są jednocześnie najlepszym nośnikiem terroryzmu, gdyż pozwalają śledzić przebieg aktu w czasie rzeczywistym, dzięki czemu cały świat jest świadkiem terrorystycznego czynu. Najlepszym tego przykładem jest transmisja z ataku na World Trade Centre 11 września 2001 roku, która była przekazywana na żywo przez ponad 90 godzin bez przerwy. Wraz ze wzrostem potęgi mediów, rośnie więc społeczne oddziaływanie terroryzmu. W dodatku akty są coraz bardziej brutalne i okrutne, a także uderzają coraz bliżej swoich ofiar. Tak więc bez współczesnej telewizji i Internetu terroryzm w obecnej formie z pewnością nie miałby podobnego charakteru, a możliwym jest, iż jego byt nawet nie miałby sensu⁶.

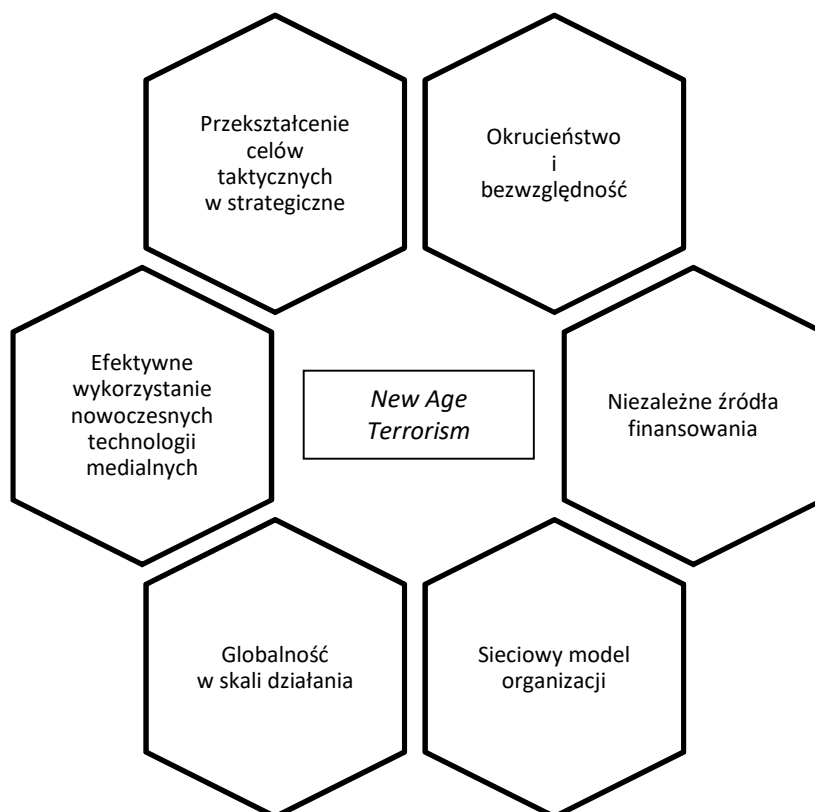
Do głównych broni ponowoczesnego terroryzmu należy ta, która jest najbardziej zagrażająca, czyli bezkompromisowa postawa wyrażająca niezachwianą gotowość na śmierć. Ataki samobójcze napotykają post-heroiczną mentalność społeczeństwa, a niezrozumiała dla globalnych ludzi determinacja samobójczych aktów podnosi poziom ich grozy oraz wzmacnia psychologiczne przesłanie.

⁴ Al.-Ka'ida to sunnicka organizacja stworzona w 1988 roku, która początkowo miała na celu przeciwstawianie się radzieckiej interwencji w Afganistanie. Później przekształciła się w pansunnickie ugrupowanie, którego głównym celem stało się zwalczanie wpływów Izraela, Stanów Zjednoczonych i szeroko pojętego Zachodu w krajach muzułmańskich. Najprawdopodobniej obecnie działa jako sieć ugrupowań terrorystycznych na całym świecie.

⁵ ISIS, czyli Państwo Islamskie, to salaficka organizacja terrorystyczna oraz samozwańczy kalifat ogłoszony w 2014 roku na terytorium Iraku i Syrii. Celem ugrupowania, które jest spadkobiercą sunnickich ekstremistów z okresu okupacji Iraku przez siły USA i ich koalicjantów, jest ustanowienie hierokracji opartej na zasadach prawa koranicznego na wszystkich terytoriach zamieszkałych bądź rządzonych przez muzułmanów. Państwo Islamskie to nie tylko ugrupowanie, ale również dżihadystyczne quasi-państwo, jednak jego nazwa i idea są szeroko krytykowane i potępiane, a Organizacja Narodów Zjednoczonych, rządy i główne grupy muzułmanów odmawiają jego uznania.

⁶ Jasiński A., *Architektura w czasach terroryzmu*, Warszawa 2013, s. 31–33.

Rysunek 1. Schemat przedstawiający cechy ponowoczesnego terroryzmu.

Źródło: Opracowanie własne.

Na Rysunku 1. przedstawiono definicję autorstwa Briana Miachaela Jenkinsa pojęcia *New Age Terrorism*⁷, czyli terroryzmu nowej ery. Składa się na niego sześć wzajemnie wpływających na siebie cech, dzięki którym terroryzm nowej ery staje się coraz bardziej skuteczny, a przez to również coraz bardziej niebezpieczny.

Bardzo często wykorzystywane przez terrorystów materiały wybuchowe można wykonać z prostych elementów: od materiałów stosowanych w przemyśle, przez benzynę, gwoździe, aż po substancje odzyskiwane z amunicji wojskowej. Celem jest zagwarantowanie największej możliwej siły eksplozji przy użyciu prostych środków, spośród których wiele jest ogólnodostępnych. W przypadku bomb-ludzi, ładunki nasobne przeważnie mają wagę od 4 do 15 kg, a gwarantują siłę rażenia rzędu 8–12 m. Natomiast jeśli chodzi o ładunki umieszczane w pojazdach – mogą one osiągać wagę od kilkuset – w furgonetkach, do kilkunastu tysięcy kilogramów w ciężarówkach lub cysternach, a siła rażenia sięga od kilkudziesięciu do kilkuset metrów. Terrorysty urozmaicają

⁷ Jenkins B., *The New Age of Terrorism*, Santa Monica 2006, str. 117–130.

swoje sposoby nawet poprzez umieszczanie ładunków wybuchowych na rowach, motocyklach, a także szybkich łodziach podwodnych. Do najbardziej nieprzewidywalnych, a więc najgroźniejszych konstrukcji należy tani, powszechnie dostępny, a zarazem trudny do wykrycia i zatrzymania pojazd-bomba – śmiercionośny wehikuł powstały z połączenia produkowanego domowym sposobem materiału wybuchowego, samochodu i kierowcy samobójcy. Ta nowa generacja mobilnej bomby jest potężna, może z łatwością zniszczyć znaczny fragment miasta i burzyć wieżowce o żelbetowej konstrukcji. Jej siła może być porównywana tylko z siłą bomby lotniczej dużego kalibru. W Tabeli 1. przedstawiono zestawienie porównawcze poszczególnych aspektów dwóch współczesnych nurtów terroryzmu. Najprostszym i najbardziej trafnym rozróżnieniem jest zdanie: „Terroryzm nowoczesny pragnął więcej widzów, terroryzm ponowoczesny pragnie więcej ofiar⁸”.

Tabela 1. Terroryzm nowoczesny i ponowoczesny – zestawienie porównawcze.

	Terroryzm nowoczesny	Terroryzm ponowoczesny
Motywy	Polityczne / ideologiczne Nacjonalistyczne / etniczne, Separatystyczne;	Religijne, fundamentalistyczne;
Ofiary	Zazwyczaj wybiórcze / ograniczone	Masowe, zbiorowe, nieograniczone;
Przemoc	Instrumentalna, racjonalna, celem jest zmiana świata;	Irracjonalna, symboliczna, celem jest nie zmiana, lecz zakomunikowanie czegoś światu;
Środki	Tradycyjne (materiały wybuchowe, porwania);	Najnowocześniejsze technologicie, media, broń masowego rażenia, ataki samobójcze;
Struktura/ organizacja	Jasna, scentralizowana, raczej hierarchiczna;	Rozproszona, model sieci;
Finansowanie	Państwa sponsorzy;	Symbioza, z międzynarodową przestępczością zorganizowaną;
Poparcie opinii publicznej	Ważne;	Nieistotne;

Źródło: Kamieński Ł., *Technologia i wojna przyszłości: Wokół nuklearnej i informacyjnej rewolucji w sprawach wojskowych*, Kraków 2009, str. 196.

⁸ Kamieński Ł., *Technologia i wojna przyszłości: Wokół nuklearnej i informacyjnej rewolucji w sprawach wojskowych*, Kraków 2009, str. 193.

2. Terroryzm a współczesne miasto – analiza wybranych przykładów zabezpieczeń antyterrorystycznych

W walce z terroryzmem Amerykanie charakteryzują się podejściem „twardym”, a więc pragmatyzmem oraz technicznym kodyfikowaniem. Mają skłonność do realizacji zabezpieczeń na dużą skalę. Ponadto wykonują również fizyczne umocnienie otoczenia i wzmacniają strukturę budowlaną chronionych obiektów. Zdecydowanie „[...] wolą stosować przymus niż perswazję, kij niż marchewkę.” Z kolei Europejczycy preferują podejście „miękkie”, a więc prewencję realizowaną przy współpracy z organizacjami publicznymi, biznesem i społecznościami lokalnymi. Jest to postawa bardziej wrażliwa na kwestie związane z indywidualną wolnością, otwartością i demokratyzacją przestrzeni publicznych, stąd więc „[...] wolą pokojowe rozwiązania, przedkładają negocjacje, dyplomację i perswazję nad przymus”⁹.

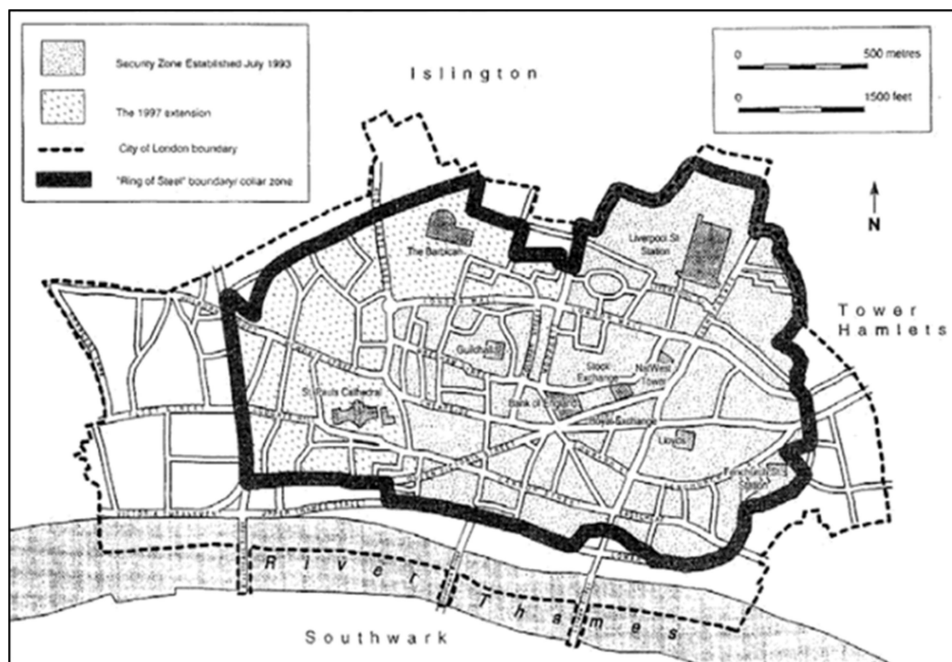
Jako modelowe mogą zostać podane rozwiązania zastosowane w stolicy Irlandii Północnej. Belfast borykał się z IRA, której celem było wywołanie destabilizacji politycznej kraju i spowodowanie maksymalnych szkód w brytyjskiej gospodarce. Po 1972 r. otoczono betonowymi barierami handlową dzielnicę Londonderry – po czym całe centrum Belfastu zostało zabezpieczone kordonem ogrodzeń, drutu kolczastego i zapór, nazwanym stalowym pierścieniem. W celu ograniczenia groźby ataków przy użyciu bomb samochodowych, utrudniono również wjazd pojazdów do tej strefy. Obawiano się, że w rezultacie oddziaływania syndromu „obleżonej twierdzy” śródmieście utraci swój handlowy charakter, w efekcie odpychając klientów i wyludniając ulice. Jednak z czasem okazało się, że „stalowy pierścień”, modyfikowany i udoskonalany w kolejnych latach, doprowadził do niemal całkowitego wyeliminowania zamachów bombowych i do gruntownej rewitalizacji centrum. Powstały handlowe ulice piesze, doszło do znacznego wzrostu inwestycji. Negatywną cechą „stalowego pierścienia” był jednak wzrost zagrożenia terrorystycznego poza centrum, na co szczególnie skarżyli się właściciele sklepów zlokalizowanych poza chronioną strefą. W latach 90. w dalszym ciągu ograniczano ruch samochodowy i zarazem intensywnie zadrzewiano centrum miasta. Z czasem wszystkie druty kolczaste sukcesywnie zastępowano stalowymi ogrodzeniami i bramami. Jeszcze później masywne ogrodzenia wymieniono na niskie płotki, a ręcznie otwierane bramy zastąpiono zautomatyzowanymi szlabanami. Wyznaczono dwie strefy norm parkowania dla samochodów: *pink zone* w ścisłym centrum, gdzie obowiązuje całkowity zakaz parkowania oraz *yellow zone* dla ulic przyległych, gdzie parkowanie jest dozwolone tylko wieczorem i w święta.

Pojęcie z kolei londyńskiego „Stalowego pierścienia”, powstałego w lipcu 1993 r. jest bardziej metaforyczne: kordon bezpieczeństwa był realizowany mniej widocznymi metodami. Ulice zamknięto stalowymi słupkami, a pasy dojazdowe do punktów kontrolnych oznakowane były plastikowymi pachołkami. System potocznie nazywany był *The Ring of Plastic* – „plastikowy pierścień”.

⁹ Jasiński A., *Architektura w czasach terroryzmu*, Warszawa 2013, s. 24.

Na Rysunku 2. przedstawiono centrum Londynu, a na nim obszar, którego granicą stał się The Ring of Steel, a także jego zmiany na przestrzeni lat¹⁰.

Rysunek 2. Obszar obejmujący The Ring of Steel w centrum Londynu.

Źródło: Coaffee J., *Terrorism, Risk and the City: The Making of a Contemporary Urban Landscape*, Hants 2003, s. 118.

Wprowadzane zmiany określano bardziej jako środki zmierzające do ograniczenia ruchu kołowego w centrum, wprowadzone w celu usprawnienia ruchu i ochrony środowiska naturalnego. Kierowcy nie zostali poinformowani o zmianach, przez co nastąpił swoisty chaos przestrzenno-społeczny.

¹⁰ Ibidem, s. 58–70.

Fotografia 1. Pomalowane na czarno bariery strefowe przed budynkiem Parlamentu w Londynie.

Źródło: Jasiński A., *Architektura w czasach terroryzmu*, Warszawa 2013, s. 66.

„Stalowe pierścienie” powszechnie oceniane są jako przedsięwzięcie udane. Zabezpieczenia i regulacje ruchu samochodowego wrosły już w krajobraz miasta. Obywatele, kręgi międzynarodowego biznesu, organizacje społeczne oraz władze lokalne już określają rozwiązania jako oczywistość oraz element życia zarówno codziennego, jak i wielkomiejskiego. Antyterrorystyczne rozwiązania przestrzenne sprawdzają się do dziś – przedstawione na Fotografii 1. pomalowane na czarno bariery strefowe przed budynkiem Parlamentu w Londynie odparły w sierpniu 2018 roku atak terrorystyczny, który polegał na natarciu samochodem na barierę w celu jej zniszczenia.

Waszyngton jest siedzibą naczelnych władz państwowych Stanów Zjednoczonych i najważniejszych federalnych instytucji tego państwa. Jego forma urbanistyczna jest szczególna – historyczna, horyzontalna i zatopiona w zieleni sylweta. Waszyngton liczy 500 000 mieszkańców (dla porównania populacja Nowego Jorku wynosi 8,6 mln) i jest miastem niskim, a wysokość zabudowy jest prawnie ograniczona do 48 m, zgodnie z Ustawą Washington Height Act z 1910 roku. Plan regulacyjny ulic miasta powstał przez nałożenie na typowy dla amerykańskich miast, ortogonalny układ zabudowy nadrzędnej sieci diagonalnych majestatycznych alei wzorowanych na francuskich ogrodach barokowych. Uzyskanym rezultatem był obraz stolicy amerykańskiej demokracji przedstawiający szerokie aleje, liczne osie widokowe, monumentalne budowle,

wspaniale utrzymane, ogólnodostępne parki, otwarte przestrzenie oraz stada wiewiórek biegających po The Mall.

Fotografia 2. Zabezpieczenia w formie wysokiego płotu zrealizowane przy *Pennsylvania Avenue*, które pozwoliły na zachowanie otwartego, parkowego charakteru otoczenia Białego Domu.

Źródło: Jasiński A., *Architektura w czasach terroryzmu*, Warszawa 2013, s. 109.

Po 1995 roku, czyli po ataku bombowym na budynek federalny w Oklahoma City dla ruchu samochodowego zamknięto *Pennsylvania Avenue* (Fotografia 2.). Ponadto zaczęto w Waszyngtonie wyznaczać wokół ważniejszych budynków tzw. bezpieczne strefy, które były wydzielane w przestrzeni za pomocą tzw. *bunker pots*, czyli masywnych, betonowych donic (Fotografia 3.). Prowizorycznie stosowano również tzw. *Jersey barriers*, czyli betonowe bariery drogowe wykorzystywane do wytyczania tymczasowych tras do poruszania się pojazdów na placach budujących się inwestycji. Natomiast po atakach z 11 września 2001 roku bariery wznoszono z tego, co było pod ręką, czyli głównie z żelbetowych prefabrykatów drogowych, rur kanalizacyjnych i masywnych donic, a nawet ciężarówek z piaskiem.

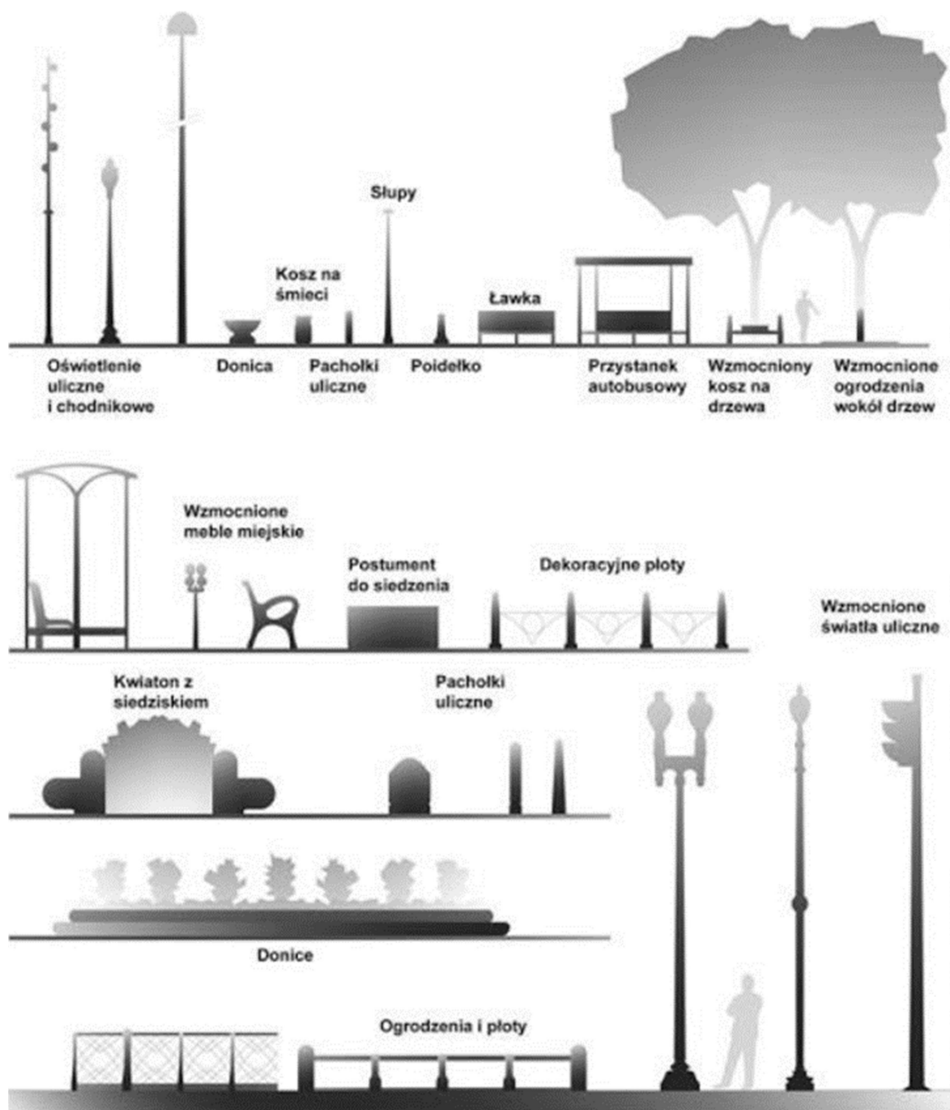
Fotografia 3. Waszyngton: wjazd na teren posesji rządowej zabezpieczony betonowymi kwiatonami – tzw. *bunker pots*.

Źródło: Jasiński A., *Architektura w czasach terroryzmu*, Warszawa 2013, s. 95.

W 2002 roku zauważono, iż podejmowane zabezpieczenia rozpatrywane każde z osobna wydawały się niezbyt uciążliwe, lecz razem system betonowych barier i policyjnych blokad stworzył prawdziwy labirynt przeszkód oplatających miasto. W związku z tym zaczęto poszukiwać lżejszych form dla zabezpieczeń antyterrorystycznych. Przedstawiono je na Rysunku 3.

Rysunek 3. Elementy małej architektury wykorzystywane w Waszyngtonie do budowy barier strefowych.

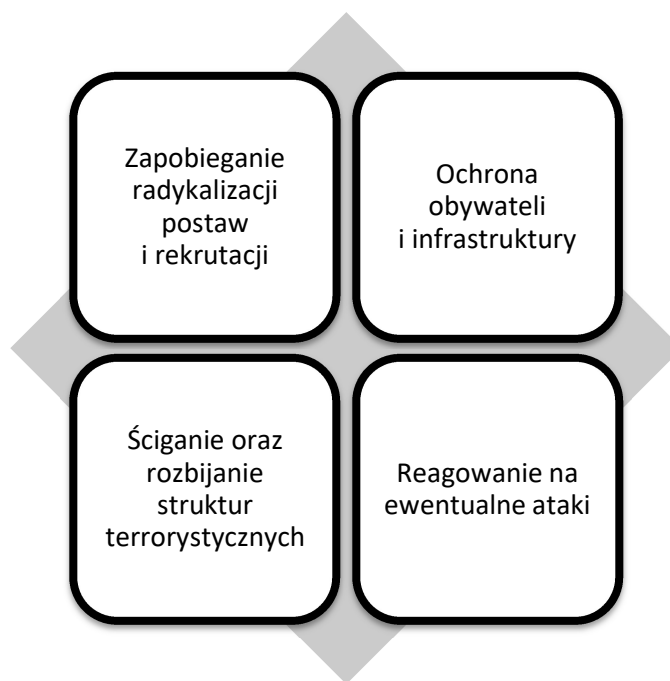

Źródło: Jasiński A., *Architektura w czasach terroryzmu*, Warszawa 2013, s. 106.

3. Odniesienie do sytuacji w Polsce

Na Rysunku 4. przedstawiono cztery filary zwalczania terroryzmu, na których opiera się wzorowany na doświadczeniach krajów Unii Europejskiej Polski System Ochrony Antyterrorystycznej. Pierwszym z nich jest ograniczenie czynników powodujących radykalizację postaw i wzmagających rekrutację do ugrupowań o charakterze terrorystycznym, czyli ochrona obywateli i infrastruktury. Drugim filarem jest ściganie, które nie dotyczy wyłącznie poszukiwania aktywnych terrorystycznie członków, lecz również rozbijania struktur terrorystycznych poprzez pozbawianie członków zaplecza logistycznego. Z kolei czwarty filar, którym jest reagowanie na ewentualne ataki dotyczy stworzenia efektywnego programu zarządzania kryzysowego oraz minimalizacji skutków ewentualnego ataku.

Rysunek 4. Główne filary Polskiego Systemu Ochrony Antyterrorystycznej.

Źródło: Opracowanie własne.

Główną instytucją odpowiedzialną za ochronę antyterrorystyczną na terenie Polski jest Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Do zakresu jej działań należą działania prewencyjne związane z zabezpieczeniem miejsc szczególnie istotnych dla bezpieczeństwa państwa, w tym infrastruktury krytycznej, czyli: systemów zaopatrzenia w energię, paliwa, żywność i wodę, systemy łączności i usług teleinformatycznych, finansowe, ochrony zdrowia, transportowe i komunikacyjne, ratownicze, zapewniające ciągłość działania administracji pu-

blicznej, a także te, związane z substancjami chemicznymi i promieniotwórczymi.

Szczególne znaczenie w działaniach antyterrorystycznych nadano przygotowaniom zabezpieczenia Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej EURO 2012. Powstał wówczas plan rozpoznania i zwalczania zagrożeń terrorystycznych oraz zapobiegania im, obejmujący mapę zagrożeń terrorystycznych dla obiektów mistrzostw. System ochrony strefy publicznej i prywatnej wyróżnia trzy poziomy zabezpieczenia terenu: Obiektu, Miasta oraz Państwa. Z doświadczeń EURO 2012 wyniesiono wnioski, iż brak ustawy o ochronie terrorystycznej uniemożliwił odpowiednim służbom roztoczenie należytego nadzoru nad procesem przygotowania obiektów, w tym bezpośredniej kontroli prac budowlanych i wglądu w proces rekrutacji podwykonawców. Z kolei międzynarodowy projekt unijny INDECT Inteligentny system informacyjny wspierający informację, poszukiwania i detekcję dla bezpieczeństwa obywateli w środowisku miejskim, koordynowany przez Akademię Górniczo-Hutniczą w Krakowie, napotkał problemy w postaci wątpliwości wyrażanych przez Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych, dotyczących naruszania prywatności obywateli¹¹.

Zakończenie

Wdrażane zabezpieczenia antyterrorystyczne mogą tworzyć system, który nie tylko wzmacnia odporność i żywotność miast w kwestiach terrorystycznych, lecz także ogranicza ich podatność na zagrożenia i ryzyko związane z żywiołami naturalnymi oraz zagrożeniami cywilizacyjnymi. Plany Urbanistyczne Zabezpieczenia Miast mogą powstrzymać spontaniczną falę budowy zabezpieczeń poszczególnych obiektów i wdrożyć kompleksowe projekty rewitalizacji i ochrony całych ulic oraz fragmentów miasta, używając szerokiej gamy elementów architektonicznych i mebli miejskich, które są zaprojektowane i przetestowane z myślą o funkcji zabezpieczeniowej. Ponadto ograniczenie pojazdów wjazdu do stref centralnych miasta, które najczęściej skupiają miejsca i instytucje najbardziej narażone na ataki terrorystyczne, może znacząco wpłynąć na wzrost bezpieczeństwa w tych strefach.

Kluczem do uodporniania współczesnych miast jest zachowanie spokoju i rozwagi w odpowiedzi na narastające zagrożenie terrorystyczne. Zabezpieczenia antyterrorystyczne powinny być „wbudowane” w przestrzeń miejską oraz zrealizowane w sprytny i przemyślany, a także profesjonalny sposób. zasadne jest więc pytanie: „Czy musimy doczekać się w Polsce ataku terrorystycznego na skalę światową, aby zrozumieć powagę sytuacji, czy może nauczymy się wyciągać wnioski z błędów popełnianych przez inne kraje?”

¹¹ Jasiński A., *Architektura w czasach terroryzmu*, Warszawa 2013, s. 243–248.

Bibliografia

1. Aleksandrowicz T., *Terroryzm międzynarodowy*, wydanie drugie, Wydawnictwo Akademickie i Literackie, Warszawa 2015.
2. Jasiński A., *Architektura w czasach terroryzmu*, Wolters Kluwer Polska SA, Warszawa 2013.
3. Jenkins B., *The New Age of Terrorism*, RAND, Santa Monica 2006.
4. Kamieński Ł., *Technologia i wojna przyszłości: Wokół nuklearnej i informacyjnej rewolucji w sprawach wojskowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2009.
5. Coaffee J., *Terrorism, Risk and the City: The Making of a Contemporary Urban Landscape*, Ashgate Publishing, Hants 2003.
6. Makarski A., *Centrum Antyterrorystyczne Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Geneza, zasady działania oraz doświadczenia po pierwszym roku funkcjonowania*, Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego 2010, Centralny Ośrodek Szkolenia ABW, Warszawa 2010.

Informacje o autorze

inż. Adriana Rąpca
Politechnika Gdańska
Wydział Architektury, Polska
e-mail: ada.rapca@gmail.com